

36 045 Situatie in de Oekraïne

26 448 Structuur van de uitvoering werk en inkomen (SUWI)

Nr. 95 Brief van de staatssecretaris van Financiën en van de ministers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 juni 2022

In deze brief informeren de staatssecretaris van Financiën, Toeslagen en Douane, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, mede namens de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, uw Kamer over de aanspraak van Oekraïense ontheemden op toeslagen.

Huidige regelgeving

Nederland vangt ontheemden uit Oekraïne ruimhartig op, waarbij de inzet voor nu is om iedereen zo goed als mogelijk van onderdak en de eerste levensbehoeften te voorzien. In eerdere brieven heeft het kabinet uw Kamer geïnformeerd over de inspanningen die daartoe worden geleverd op het gebied van onder andere het bieden van onderdak, zorg, onderwijs en leefgeld¹.

Oekraïense ontheemden hebben momenteel in beginsel geen aanspraak op toeslagen. Zij komen daarvoor pas in aanmerking op het moment dat een (tijdelijke) verblijfsvergunning is verstrekt na het doorlopen van de volledige asielprocedure². Dit geldt ook voor reguliere asielzoekers.

Uitzondering voor de tussenliggende periode is wanneer de ontheemde aan het werk gaat. Oekraïense ontheemden die naar Nederland zijn gevlucht, kunnen sinds 1 april 2022 deelnemen aan de Nederlandse arbeidsmarkt op basis van de vrijstelling op de plicht voor werkgevers om een tewerkstellingsvergunning te regelen voor zover het gaat om arbeid in loondienst.

Door het aanvaarden van werk komen ontheemden in de kring van verzekerden voor de volksverzekeringen, waaronder de kinderbijslag. Hierdoor ontstaat ook aanspraak op kindgebonden budget, waarvoor één van de voorwaarden het ontvangen van kinderbijslag is. Voor het aanvragen van kindgebonden budget voor deze groep gelden daarnaast de andere reguliere voorwaarden. Door het aanvaarden van werk komen ontheemden tevens in de kring van verzekerden voor de Zorgverzekeringswet. Indien zij een zorgverzekering afsluiten, ontstaat daarmee ook aanspraak op zorgtoeslag. Ook hier gelden bij het aanvragen de reguliere

¹ Onder meer Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 2890 en Kamerstuk 19 637 en 36 045, nr. 2834.

² De IND hoeft pas op de asielaanvraag te beslissen wanneer de tijdelijke bescherming (na maximaal drie jaar) eindigt. Zie Kamerbrief 'Aanpak opvang ontheemden uit Oekraïne' dd. 30 maart 2022.

voorwaarden. Het ligt volgens het kabinet niet in de rede om de kring van verzekerden uit te breiden naar niet-werkenden. Niet-werkende Oekraïense ontheemden ontvangen leefgeld en zorg in natura.

Voor kinderopvangtoeslag en huurtoeslag is er op dit moment geen expliciete regeling die maakt dat Oekraïense ontheemden hier aanspraak op kunnen maken, ook niet als zij werken.

Aanspraak op huurtoeslag en kinderopvangtoeslag

Gezien de onzekerheid over het voortduren van de situatie is het belangrijk dat de Oekraïense ontheemden zich desgewenst ook buiten de (nood)opvang kunnen vestigen in een eigen woning, dichterbij werk of andere voorzieningen.

De Oekraïense ontheemden zijn aangewezen als groep die op grond van de Richtlijn 2001/55/EG tijdelijke bescherming geniet³. Hierdoor zijn Oekraïense ontheemden binnen de EU en dus ook binnen Nederland verblijfsgerechtigd (zolang de tijdelijke bescherming geldt). Op grond van de richtlijn moeten Oekraïners onder meer in staat worden gesteld om te werken tijdens de duur van de tijdelijke bescherming en moeten de lidstaten ervoor zorgen dat zij een fatsoenlijk onderkomen krijgen of middelen om huisvesting te vinden. Als er woonruimte beschikbaar is en de huurlasten van een huurwoning te hoog zijn in relatie tot de inkomsten, is ondersteuning wenselijk. Uiteraard zijn hierbij de reguliere voorwaarden voor de huurtoeslag, zoals een lagere financiële draagkracht, van kracht. Het maakt daarbij, net als normaal gesproken voor de huurtoeslag, niet uit of zij werken of niet.

Ook de toegang tot de kinderopvang is een aandachtspunt, zoals aangegeven in de Verzamelbrief opvang ontheemden uit Oekraïne van 17 maart⁴. Momenteel heeft deze groep volgens de geldende wet- en regelgeving geen aanspraak op kinderopvangtoeslag, terwijl dit wel een belangrijke voorwaarde is om werk en zorg voor de kinderen te kunnen combineren.

Het kabinet is daarom voornemens wettelijk te regelen dat Oekraïense ontheemden aanspraak kunnen maken op kinderopvangtoeslag en huurtoeslag. Dit zal niet gaan gelden voor reguliere asielzoekers. Er zijn belangrijke verschillen tussen Oekraïense ontheemden en reguliere asielzoekers. Anders dan bij reguliere asielzoekers kan de verblijfsstatus van Oekraïense ontheemden niet plotseling veranderen en mogen zij zonder tewerkstellingsvergunning arbeid in loondienst verrichten. De zekerheid wat betreft de verblijfsstatus van ontheemden is

³ op grond van richtlijn 2001/55/EG bij Uitvoeringsbesluit (EU) 2022/382 van de Raad van 4 maart 2022 tot vaststelling van het bestaan van een massale toestroom van ontheemden uit Oekraïne in de zin van artikel 5 van Richtlijn 2001/55/EG, en tot invoering van tijdelijke bescherming naar aanleiding daarvan (PbEU 2022, L 71). Richtlijn 2001/55/EG bepaalt dat tijdelijke bescherming zoals de Oekraïners genieten niet vooruitloopt op eventuele erkenning als vluchteling maar de lidstaten wel verplicht om de beschermden van een verblijfstitel te voorzien.

⁴ Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 2834.

gekoppeld aan de toepasselijkheid van de tijdelijke bescherming die een ontheemde geniet. Dit is in beginsel voor 1 jaar met mogelijk verlenging tot in totaal 3 jaren. Gelet hierop wil het kabinet voor deze groep ook het gebruik van kinderopvang mogelijk maken, zodat zij arbeid en zorg voor jonge kinderen ook daadwerkelijk kunnen combineren.

Aanspraak op kinderopvangtoeslag voor ouders met een partner buiten de EU⁵

Voor veel Oekraïense gezinnen die naar Nederland komen, geldt dat het vooral vrouwen met kinderen betreft: vanwege de dienstplicht in Oekraïne is hun partner achtergebleven. In de Wet kinderopvang is echter vastgelegd dat ouders met een partner buiten de EU geen aanspraak kunnen maken op kinderopvangtoeslag⁶. Hierdoor zullen in de praktijk weinig ontheemde Oekraïners gebruik kunnen maken van hun aanspraak op

kinderopvangtoeslag. Het bredere knelpunt dat ouders met een partner buiten de EU geen gebruik kunnen maken van KOT is eerder gesignaleerd in de inventarisatie van knelpunten in het kader van de motie van de leden Lodders en Van Weyenberg⁷ (Kamerstuk 35 572, nr. 49).

Het kabinet wil tevens de regel uit de Wet kinderopvang dat een werkende ouder met een partner buiten de EU niet in aanmerking komt voor kinderopvangtoeslag laten vervallen. Daarmee krijgt iedereen met een partner buiten de EU aanspraak op kinderopvangtoeslag, mits voldaan wordt aan de overige voorwaarden⁸. Met de twee bovengenoemde wetwijzigingen komen Oekraïense ontheemden die aan het werk gaan in aanmerking voor kinderopvangtoeslag. Als de voorgenomen wettelijke regelingen zijn gerealiseerd, houdt het kabinet een vinger aan de pols bij de uitwerking in de praktijk. Mocht de wet onverwacht onbedoelde effecten hebben, zal deze worden heroverwogen.

Uitvoering en betrekken parlement

In de praktijk is het reeds mogelijk voor de Oekraïense ontheemden om een aanvraag voor toeslagen te doen. De aanvragen voor kinderopvangtoeslag en huurtoeslag worden nu nog handmatig tegengehouden door Toeslagen, omdat er op dit moment nog geen aanspraak op bestaat. Het kabinet realiseert zich dat deze voorgestelde wetwijzigingen in de Wet kinderopvang en de Wet op de huurtoeslag nog tot stand moeten worden gebracht, met onder andere behandeling door de

⁵ Nauwkeuriger gesteld betreft het hier ouders met een partner buiten de Europese Unie, Liechtenstein, Noorwegen, IJsland (Europese Economische Ruimte) of Zwitserland.

⁶ Artikel 1.6, derde lid, Wet kinderopvang.

⁷ Kamerstuk 31066, nrs. 898 en 927.

⁸ Tevens geldt dat kinderopvangtoeslag inkomensafhankelijk is. Zoals opgenomen in het coalitieakkoord (Bijlage bij Kamerstuk 35 788, nr. 77) is het kabinet echter voornemens deze inkomensafhankelijkheid vanaf 2025 weg te nemen. Daarbij wordt opgemerkt dat de registratie van partnergegevens in de BRP (en het Register Niet-Ingezetenen –RNI) niet altijd volledig en actueel genoeg om partner- en inkomensgegevens in internationale situaties te kunnen vaststellen. Ten aanzien van de wetwijzigingen wordt nog een uitvoeringstoets opgesteld, waarbij onder meer zal worden ingegaan op de complexiteit in internationale situaties en de handhaafbaarheid.

Tweede en Eerste Kamer. Tegelijk wil het kabinet, gezien het belang van kinderopvangtoeslag en huurtoeslag, het mogelijk maken dat Oekraïense ontheemden hier nu gebruik van kunnen maken. Het kabinet zal daarom zo spoedig mogelijk, maar op een gedegen manier met een wetsvoorstel komen. Vooruitlopend hierop zal Toeslagen worden gevraagd om al conform de voorgenomen wetswijzigingen te handelen. Dit betekent dat Toeslagen voorschotten zal verstrekken. Op 20 juni 2022 vindt de uitbetaling van de voorschotten van zorgtoeslag en kindgebonden budget voor werkende ontheemden uit Oekraïne plaats. Hier is al een wettelijke grondslag voor. Op 2 juli 2022 zullen de eerste beschikkingen voor de kinderopvangtoeslag en huurtoeslag worden afgegeven. Uitbetaling van de voorschotten vindt plaats vanaf 20 juli 2022. De definitieve toekenning vindt volgend jaar plaats. Daarmee wordt een beroep gedaan op lid 2 van artikel 2.27 van de Comptabiliteitswet (CW) 2016. Tevens geldt het voorbehoud voor (budgettaire) besluitvorming door de Kamer. Op korte termijn zullen de budgettaire gevolgen van deze voorgestelde maatregelen aan uw Kamer worden voorgelegd. In de communicatie zal worden benadrukt dat de hier voorgestelde wetswijzigingen nog moeten worden behandeld door uw parlement.

De staatssecretaris van Financiën,
A. de Vries

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
C.E.G. van Gennip

De minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
H.M. de Jonge